

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

2-maxsus son
(5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/2 (5) - 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxonovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Vaxidov Suxrobjon</i> O‘ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING ROLI	10-14
<i>Mamatqulov Bekzod, Negmatova Dilafro‘z</i> O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA FARMATSEVTIKA SANOATINING RIVOJLANISHI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2024 YILLAR)	15-20
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> FARG‘ONA VODIYSINING O‘RTA ASRLAR DAVRI KULOLCHILIK HUNARMANDCHILIGI TARIXIDAN	21-25
<i>Raxmatov Ramshod Raximovich</i> XX ASRNING BOSHLARIDA BUXORO VA TURKISTON IJTIMOYIY-IQTISODIY HAYOTIDA AFG‘ONISTON OMILI	26-30
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li</i> SOVETLAR DAVRIDA FARG‘ONA VODIYSI SHAHARLARIDA MADANIY HAYOT (Z. M. BOBUR NOMLI ISTIROHAT BOG‘I MISOLIDA)	31-37
<i>Ergashev Ahmad Abdug‘offorovich</i> PAXTAKOR-79 FOJIASI: O‘ZBEK FUTBOLINING SSSR OLIY LIGASIDAGI RIVOJLANISH TRAYEKTORIYASIGA TA‘SIRI (1979-1991)	38-44
<i>Ergashev Umar Kuziyevich</i> O‘ZBEKLARNING “QOVCHIN” URUG‘IGA DOIR MULOHAZALAR (QASHQADARYO VOHASI).....	45-49
<i>Bebitov Maqsud, Jo‘raqulova Mukambar</i> JALOLIDDIN RUMIY: TURKISTON VA ANADOLU O‘RTASIDAGI MA‘NAVIY KO‘PRIK	50-57

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Isayev Kobiljon Abdukodirovich</i> SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY INKLYUZIYA FAOLIYATINING IJTIMOIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	58-69
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич</i> ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	70-78
<i>Zokirjonov Muhammadsodiq, Mirzayeva Fotima</i> KAPITAL AKTIVNI VAHOLASH MODELI (CAPM)NING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	79-91
<i>Исламтдинова Дина Файзрахмановна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО – ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА В ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА	92-98
<i>Jumayeva Guzal, Jumadullayeva Durdona</i> JAHONDA KORPORATIV BOSHQARUV TENDENSIYALARI VA O‘ZBEKISTON TAJRIBASI	99-105

<i>Rustamov Jamshed Boturjonovich</i> BIZNES-TA'LIMI XIZMATLARINI KO'RSATUVCHILARNING MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	106-110
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich</i> SHAHARSOZLIKDA ZAMONAVIYLIK VA MILLIYLIK MASALASI	111-114
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> YOSHLARDA MILLIY IDENTIKLIKNI SAQLASHNING OMILLARI	115-123
<i>Eshpulatov Inoyat Saparovich</i> FAXRIDDIN ROZIYNING INSON FALSAFASI	124-128
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTERNING DEISTIK MATERIALIZMI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	129-133
<i>Rustamaliyev Mirjalol Hayrullo o'g'li</i> BARQAROR RIVOJLANISHDA DAVLAT BOSHQARUVINING AXLOQIY VA FALSAFIY MUAMMOLARI	134-138
<i>Abdumalikov Abdulatif, Juraboyeva Dilmura</i> YANGI O'ZBEKISTONDA JAMIYAT, INSON VA TABIAT MUNOSABATLARINING UYG'UNLIGI	139-143

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	144-152
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дильбар</i> ТИПОЛОГИЯ КОНВЕРГЕНЦИИ В ЛИНГВИСТИКЕ	153-158
<i>Mirzayeva Kamola</i> “DEVONU LUG'ATIT TURK” ASARIDA KIYIM-KECHAK NOMLARI	159-164
<i>Abdullayev Akmal Amirovich</i> TOSHKENT VILOYATI ETNOTOPONIMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNIK GURUHLAR MIGRATSIYASINING TA'SIRI	165-169
<i>Sayfullayeva Dilnoza Dilshod qizi</i> XUDOYBERDI TO'XTABOYEVNING “BESH BOLALI YIGITCHA” ROMANIDA MUALLIF BIOGRAFIYASI IFODASI	170-174
<i>Rahmonova Surayyo Ne'matovna</i> MERONIMLARNING GRAMMATIK VA STRUKTURAVIY XUSUSIYATLARI	175-179
<i>Чернова Наталья Васильевна</i> ОЦЕНКА И ДИАГНОСТИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ	180-184
<i>Abdusalomova Aziza Homidovna</i> SA'DIY SHEROZIY SHE'RIYATINING ANGLIYADAGI TARJIMALARIDA POETIK SHAKLNING USTUVORLIGI	185-192

<i>Morozova Anastasiya Vladimirovna</i> SEMANTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS IN THE NAMES OF DINING ESTABLISHMENTS	193-196
<i>Murotaliyeva Maftuna Shukurullo qizi</i> P.D.JEYMSNING DETEKTIV ASARLARIDA INTERTEKSTUALLIK	197-200
<i>Ismatova Shaxnoza Axror qizi</i> DAVLAT RAHBARLARINING BAYRAM TABRIKLARI: LINGVISTIK, STILISTIK VA PRAGMATIK TAHLIL	201-205

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Qayumov Zoir Ergashevich</i> O‘ZBEKISTONDA YURIDIK JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH INSTITUTI RIVOJLANISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	206-210
<i>Tajaliyev Ilyosbek</i> PIROTEKNIKA BUYUMLARINING QONUNGA XILOF MUOMALASINING UMUMIY TAVSIFI VA TURLARI	211-215
<i>Sanayev Botir</i> SUN‘IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHDA YETKAZILGAN ZARAR UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIK MUAMMOLARI	216-221
<i>Alisherova Nozima Nizamidin qizi</i> PORA OLIH JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	222-230
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> SPECIFIC FEATURES OF EARLY TERMINATION OF LOCAL DEPUTY POWERS ON OBJECTIVE GROUNDS	231-234
<i>Mirzayev G‘olibjon Halimovich</i> PROKURATURA ORGANLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH TUSHUNCHASI, AHAMIYATI VA ZARURATI	235-242

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Zubaydullayev O‘ktam Raim o‘g‘li</i> BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI ART–PEDAGOGIKASI ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA‘LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI	243-248
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> JISMONIY TARBIYA MASHG‘ULOTLARI JARAYONIDA YUQORI SINF O‘QUVCHILARINING IRODAVIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH.....	249-255
<i>Egamberdiyeva Zarina Oltiboyeva</i> GEOAXBOROT TEXNOLOGIYALAR FANINI O‘QITISHDA GAMIFIKATSIYA METODIKASINI QO‘LLAB TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	256-260
<i>Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,</i> INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI INOBATGA OLGAN HOLDA TALABALARNING ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	261-265
<i>Alimkulov Jamshid</i> BO‘LAJAK GEOGRAFIYA O‘QITUVCHILARINING LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI	266-272

Kurbanov Olim Esirgapovich

TARIX FANI MUTAXASSISLIGI MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT

KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH: TARIX VA ZAMONAVIYLIK 273-277

07.00.00-TARIX FANLARI – HISTORICAL SCIENCES

Received: 10 March 2025

Accepted: 15 March 2025

Published: 25 March 2025

Article / Original Paper

THE ROLE OF PILGRIMAGE SITES IN THE DEVELOPMENT OF PILGRIMAGE TOURISM IN UZBEKISTAN

Vakhidov Sukhrobjon

PhD student at the Scientific Research Institute for Tourism Development

E-mail: vaxidovsuxrobjon@gmail.com

Abstract. This article comprehensively examines the role of pilgrimage sites in the development of pilgrimage tourism in Uzbekistan and highlights the opportunities created in the country. In addition to studying pilgrimage sites, it analyzes the definitions of concepts such as religious tourism, pilgrimage tourism, and Islamic tourism provided by various authors. The achievements in developing pilgrimage tourism in Uzbekistan are assessed through the study of pilgrimage sites, and the challenges that need to be addressed are also discussed.

Keywords: Pilgrimage site, Quran, UNESCO, Sufi Allohoyor, Tarikhi Mullazoda, Samarkand, Fergana Valley, sacred places, pilgrimage tourism, pilgrim, tourism opportunities, architectural structures, mausoleum, cemetery.

O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING ROLI

Vaxidov Suxrobjon

Turizmni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda ziyorat turizmi rivojlanishida ziyoratgohlarning o'rni va mamlakatimizdagi yaratilgan imkoniyatlar to'liq ko'rsatib berilgan. Shuningdek, ziyoratgohlarni o'rganish bilan bir qatorda turli mualliflar tomonidan diniy turizm, ziyorat turizmi, islom turizmi kabi tushunchalarga berilgan ta'riflar tahlil etilgan. O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishdagi yutuqlar ziyoratgohlarni o'rganishda tahlil etilgan hamda hal etilishi kerak bo'lgan vazifalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ziyoratgoh, Qur'oni karim, YUNESKO, So'fi Ollohoyor, Tarixi Mullazoda, Samarqand, Farg'ona vodiysi, muqaddas qadamjolar, ziyorat turizmi, ziyoratchi, turistik imkoniyatlar, me'moriy inshootlar, maqbara, qabriston.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI2Y2025N01>

Kirish. Mamlakatimizda qabul qilingan "2019 – 2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi"da 2019 – 2025-yillarda turizm sohasini rivojlantirishda turizmni milliy iqtisodiyotning strategik sohasiga aylantirish, turistik xizmatlarni diversifikatsiyalash va sifatini oshirish hamda turistik infratuzilmani, shu jumladan, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va samarali reklama marketing ishlarini olib borish evaziga takomillashtirish orqali erishish vazifasi qo'yildi. O'zbekiston ziyorat turizmi uchun qulay manzil hisoblanadi. Islom olamida mashhur ko'plab ulamolar yurtimizda yashab ijod qilgan. Shu bilan birga, mamlakatimizda boshqa dinlarga e'tiqod qiluvchilar uchun ham aziz bo'lgan tarixiy qadamjolar bor. Islom dunyosining eng qimmatbaho Qur'oni karim namunalaridan biri – Xalifa Usmon Qur'on kitobi saqlanuvchi Hazrati Imom majmuasi, buyuk

islom imomi Mahammad Al-Buxoriy maqbarasi, Naqshbandiya tariqati izdoshlari maqbaralari va shu kabi ko‘plab boshqa diniy markazlar mavjud. Bunday tarixiy va muqaddas qadamjollarga ziyorat va sayohat qilish uchun har yili dunyoning turli burchaklaridan minglab sayyohlar O‘zbekistonga tashrif buyuradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Islom ensiklopediyasida ziyorat so‘ziga quyidagicha ta’rif beriladi: ziyorat (arab tilida – biror yerga yoki shaxs huzuriga borish) – muqaddas joylarga, mozor va qabristonlarga borib, muayyan rasm-rusumlarni bajarib kelishni anglatadi. Shuni ta’kidlash joizki, zamonaviy turizmning yo‘nalishlari xilma-xildir. Oxirgi yillarda bunday yo‘nalishlar qatorida tez-tez zikr qilinayotgan diniy mohiyatli muqaddas joylarni ziyorat qilish bilan bog‘liq diniy ma’naviy mohiyatli ma’rifiy sayohatlar yoki ziyorat turizmi, aslida, sayohat industriyasining eng qadimiy ko‘rinishi ekaniga da’vogarlik qilishga haqlidir. Shuning uchun ham odamlar nafaqat o‘zining qadamjolar va ziyoratgohlarni shaxsan ko‘rishga barcha davrlarda katta ishtiyoq bilan intilib kelgan. Aytish mumkinki, bunday sayohatlar ko‘pchilik uchun ma’naviy kamolot yo‘li vazifasini bajaradi. Musulmonlar hayotida esa, ushbu hodisa hamisha alohida o‘rin egallab kelgan. Buning negizida islomning beshta arkonidan biri sifatida haj belgilanganini zikr etish mantiqiydir. Aynan shuning uchun ham Makka va Madina, nafaqat haj va umra ibodati ado etiladigan muqaddas maskan ekanidan tashqari, balki islom dini kesimidagi diniy turizmning va muqaddas qadamjollarni ziyorat qilish asosiy manzillariga aylangani ayni haqiqatdir.

Markaziy Osiyo, jumladan, hozirgi O‘zbekiston hududida ziyoratgohlar va “muqaddas” deb atalgan qadamjollarning xarakteristikasidan kelib chiqib, olimlar tomonidan turlicha klassifikatsiya beriladi. Ular o‘z ichiga mozorlar, ya’ni musulmon qabrlari, “aziz” joy, ziyorat va boshqa atamalarni birlashtiradi. Masalan, M.Tastanbekov tadqiqotida, Markaziy Osiyo aholisi hayotida qadamjolar sifatida qabrlarni “muqaddas” yoki aziz hamda oddiy qabriston sifatida ajratadilar [3].

“Tarixi Mullozoda” muallifi asar muqaddimasining boshqa bir o‘rnida o‘tganlarning qabrlarini ziyorat qilishning fazilatlarini to‘g‘risida so‘z yuritish asnosida o‘zining xojagon-naqshbandiya tariqati yirik namoyandasi va piri Xoja Muhammad Porsoning (749/1348–822/1420) muridi bo‘lganligiga quyidagicha ishora qilib o‘tadi: “Biroq kashf va a‘yon ahlidan bo‘lgan ayrim kishilarning aytishlaricha, kimki biror ulug‘ kishini ziyorat qilish maqsadida biror qabrning oldiga borsa va o‘sha ulug‘ kishi o‘sha yerda dafn etilgan deb ishonsa, garchi haqiqatda bu o‘sha ulug‘ kishining qabri bo‘lmasa-da, o‘sha ulug‘ kishining fayzi va barakatidan to‘la-to‘kis va biror-bir kamchiliksiz bahramand bo‘ladi. Chunki ruhlar olamidagi [masofaviy] yaqinlik va uzoqlik bir xildir. Oliy hazrat, zamona qutbi, imon ahlining panohi, ilm va irfon osmonining quyoshi, Alloh azza va jalla ahlidan bo‘lgan komil insonlar orasidan tanlangani, valiylikka tayanguvchi pokiza janob, ulug‘imiz bo‘lmish mavlono, bizning xojamiz, ya’ni Xoja Porso Muhammad ibn Muhammad al-Hofiziy al-Buxoriy (Alloh taolo uning xokini pok, qabrini o‘z fazli bilan yorug‘ va bizlar uchun muqaddas qilsin) ham ana shu gaplarni to‘g‘ri deb topgandilar” [4].

Muhokama va natijalar. Barchangizga yaxshi ma’lumki, Surxon – ko‘hna sivilizatsiyalar, boy tarix va madaniyatni mujassam etgan qadimiy zamin. Tarixda Boxtar, Toxariston, Chag‘oniyon kabi davlatlar, Kushondek buyuk imperiyalar aynan shu hududda gullab-yashnagan. Fayoztepa, Qoratepa, Dalvarzintepa, Xolchayon kabi arxeologik manzilgohlar bu zamin buddizm markazi sifatida shuhrat qozonganidan dalolat beradi. Yaponiya, Xitoy, Janubiy Koreya, Tailand, Laos kabi mamlakatlarda buddizmga e’tiqod

qiladigan millionlab odamlar uchun bunday yodgorliklar hali ochilmagan qo'riq bo'lib turibdi. Shuning uchun ana shu manzilgohlar bo'ylab infratuzilmalar yaratish, turistik marshrutlar tashkil etish borasidagi ishlarimizni davom ettiramiz. Surxon vohasi muqaddas dinimiz rivojiga beqiyos hissa qo'shgan tabarruk zamin ekanini barchamiz iftixor bilan tilga olamiz. Bu diyordan yetishib chiqqan, shu zaminda yashab ijod qilgan Iso Termiziy, Hakim Termiziy, Varroq Termiziy, Sobir Termiziy, Alouddin Attor, So'fi Olloyor singari buyuk va mashhur olim-u ulamolar, shoir va adiblarning har biri haqida soatlab gapirish mumkin. Albatta, ana shunday ajdodlarimiz xotirasiga yuksak ehtrom ko'rsatish bo'yicha keyingi yillarda sizlar bilan birga katta ishlarni amalga oshirdik. Jumladan, Imom Termiziy va Hakim Termiziy ziyoratgohlari yangitdan qurildi va obod qilindi, Termizda Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazini tashkil etib, faoliyatini yo'lga qo'ydik. Oltinsoy tumanida mashhur shoir va ulamo So'fi Olloyor maqbarasi hashar yo'li bilan qisman obod qilingan. Endi bu maskanni yanada obod qilish, unga olib boradigan yo'l va kommunikatsiyalar, ziyoratchilar uchun qulayliklar yaratish – oldimizda turgan muhim vazifalardan biridir. Yana bir tabarruk maskan – Sulton Saodat majmuasida qancha sayyid va sayyidzodalar, aziz avliyo zotlar dafn etilganini sizlar yaxshi bilasiz. Bu muborak qadamjoni tubdan obod etishni boshlaganimizdan xabaringiz bor. Nasib etsa, ana shu qutlug' maskanlar yurtdoshlarimiz, chet ellik mehmonlar uchun ziyoratgohga aylanadi [5].

Samarqand viloyatida shuningdek, turizmning alohida turlarini rivojlan- tirishga alohida e'tibor berilmoqda. Tarixiy madaniy, eko va agroturizm, gastronomik, ekstremal va boshqa turlar shular jumlasidan. Xususan, ziyorat (diniy) turizmi o'zgacha o'rin egallaydi. Shahardagi Shohi-Zinda majmuasi, Ruhobod maqbarasi, Hazrati Xizr, Xo'ja Ahror Valiy, Xo'ja Abdu Darun, Xo'ja Abdi Berun, Shayx Xudoydod Valiy masjidlari, Xoja Doniyor maqbarasi, Chorchinor, hazrati Dovud, Mahdumi A'zam ziyoratgohlari ziyorat turizmining eng noyob obyektlaridir. Samarqandning Imom al-Buxoriy va Shohi Zinda yodgorlik majmualari ziyoratchilar eng ko'p tashrif buyuruvchi qadamjolar hisoblanadi. Har yili ushbu ziyoratgohlarga 1 mln 200 mingdan ziyod sayyoh tashrif buyuradi.

Samarqand shahridan 80 km uzoqlikda joylashgan Shahrisabz forschadan tarjima qilinganda "Yashil shahar" ma'nosini anglatib, O'zbekistonning eng qadimgi shaharlaridan biri hisoblanadi. Shahrisabz Amir Temurning ona vatani sifatida ma'lum va mashhurdir. Shahrisabzning tarixiy markazi YUNESKO butun jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Bu yerda Oqsaroy vayronalari, Dor-ut Tilovat yodgorlik majmuasi, Ko'kgumbaz masjidi, Dor-us Saodat, Shamsiddin Kulol, Gumbazi Sayyidon maqbaralari bor [2].

Farg'ona vodiysining janubi-g'arbida joylashgan Qo'qon shahri O'zbekistonning ulkan madaniy va tarixiy ahamiyatga ega taniqli shaharlaridan biri hisoblanadi. Uning atrofida 35 ta madrasa va 300 ga yaqin masjid mavjud edi. Bugungi kunda Qo'qon ikki qismdan: eski va yangi shahardan iborat. Eski shahardagi Norbo'tabiy madrasasi, Jome masjidi va minorasi, Dahmai Shohon maqbarasi, Kamol Qozi madrasasi, Modarixon ayollar qabristoni, Xudoyorxon saroyi o'zining jozibasi va takrorlanmasligi bilan kishini lol qoldiradi. Islomning eng qadimiy yodgorliklaridan biri bo'lgan Xalifa Usmonning Qur'oni Karimi Toshkentda Hazrati Imom diniy markazida saqlanib kelinmoqda. Shahi Zindadagi mashhur maqbara Samarqandda joylashgan bo'lib, u yerda Muhammad (s.a.v.) payg'ambarning amakisi – Qusam ibn Abbos dafn etilgan. Mir Arab madrasasi – Poi-Kalon me'moriy ansamblining ajralmas qismi bo'lib, madrasaning o'zi, Kalon masjidi va Kalon minorasini o'z ichiga oladi. Qadimiy obidalar, muqaddas ziyoratgohlar, tarixiy va madaniy yodgorliklar bilan bir qatorda, betakror madaniyati va an'analari,

xushmanzara tabiati hamda fayzli go'shalari bilan sayyohlarni o'ziga rom etib kelayotgan O'zbekistonda ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlar ziyorat turizmi industriyasi hamda infratuzilmasini yanada rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Buni Jahon sayohat va turizm kengashi (WTTC) tomonidan "Sayohat va sayyohlik sanoatining iqtisodiy natijalari" bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlarda O'zbekiston sayyohlik sohasi jadal taraqqiy topayotgan besh davlatning biri sifatida qayd etilgani misolida yaqqol ko'rish mumkin [2].

Shuni ta'kidlash kerakki, mamlakatimizda ziyorat turizmining sanab o'tilgan barcha yo'nalishlarini rivojlantirish uchun imkoniyat mavjud. Tarixiy va muqaddas qadamjolarga ziyorat va sayohat qilish uchun har yili dunyoning turli burchaklaridan minglab sayyohlar O'zbekistonga tashrif buyuradi. O'zbekistonning ziyorat turizmi yo'nalishidagi jozibasini oshirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilgan. Prezidentning 5611-sonli farmoniga ko'ra, 2017-yilning 5-yanvar kundan O'zbekistonning madaniy-tarixiy va diniy-ma'naviy merosi va an'alarini o'rganish uchun tashrif buyuruvchi xorij fuqarolariga 2 oygacha bo'lgan muddat bilan beriluvchi Pilgrim visa joriy etildi. O'zbekistonning jahon hamjamiyatida ziyorat turizmi markazlaridan biri sifatida e'tirof etilishi umumiy ma'noda mamlakatda sayyohlik infratuzilmasini rivojlantirish va turistlar oqimini sezilarli darajada oshirishga turtki beradi. Ziyorat turizmi uchun diniy qadamjolarining o'zi yetarli emas. Sayyohlarni jalb qilish uchun targ'ibot ishlari yaxshi yo'lga qo'yilishi, qulay viza tartibi, aeroport, mehmonxonalarda ibodat amallarini bajarish uchun shart-sharoit bo'lishi kerak. Shu bilan birga ziyorat turizmi obyektlari bo'yicha ma'lumotlar paketi shakllanmaganligi, turistlarning kelayotgan mamlakati, madaniyati, urf-odatlarini, diniy qadriyatlarini kabilarini e'tiborga olingan holda tur paketlar tasniflanmaganligi, turistlarga yordamchi bo'ladigan obyektlar xaritalarini tayyorlanmaganligi, ziyorat turizmi infrastrukturasi yetarli darajada shakllanmaganligini va ziyorat turizmini tashkil etishda innovatsion omillardan foydalanish mexanizmi ilmiy asoslanmaganligini ta'kidlash zarur. Ziyorat turizmini rivojlantirish uchun zarur infratuzilma obyektlari – mehmonxonalar tizimini rivojlantirish, mehmonxonalar, aeroport va vokzallarda mehmonlarni kutish zallarining ziyorat turizmi standartlariga javob berishi masalalarini hal etish muhimdir.

2018-2019-yillarda mamlakatimizda bu borada qator ishlar amalga oshirildi. Natijada, yurtimizga tashrif buyurayotgan xorijiy sayyohlar soni oshdi. Ma'lumotlarga ko'ra, 2019-yilda mamlakatimizga kelgan xorijlik mehmonlar 6,7 million nafarni tashkil etgan. Bu 2018-yilning shu davri bilan taqqoslaganda 126,2 foizni tashkil etgan. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 3-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoniga muvofiq, Indoneziya, Malayziya, Singapur, Turkiya, Janubiy Koreya, Yaponiya va Isroil davlatlari fuqarolari uchun vizasiz rejim va 39 mamlakatdan keladigan sayyohlarga soddalashtirilgan viza tartibi joriy qilindi [5].

Bugungi kunda, O'zbekistonda 86 mamlakat fuqarolariga kirish vizalarining soddalashtirilgan tartibi joriy qilingan. Halol sayohat bo'yicha — Crescent Rating tashkiloti tomonidan 2017-yilda tuzilgan reytingda O'zbekiston 28-pog'onani egallagan edi. Reytingda mamlakatimiz — xavfsiz sayohat (100 dan 84 ball), ibodatxonaga kirish erkinligi (80), ovqatlanish imkoniyatlari va kafolatlari (70) yo'nalishlarida yuqori baholangan. Ammo viza (50), aeroport imkoniyatlari (48,3), oilaviy ta'til (44,4), yashash sharoitlari (33,2), musulmonlar uchun imkoniyatlar (25), sayyohlarning kelishi (21,2), kommunikatsiya

imkoniyatlari (19) yo'nalishlarida esa o'rta va quyi pog'onalarni egalladi. 2018-yilda reytingda quyi darajada baholangan, kam rivojlangan yo'nalishlarni yaxshilashga e'tibor qaratildi. Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi – Crescent Rating tashkiloti bilan hamkorlikda mamlakatimizda ziyorat turizmini rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqdi. Ushbu tavsiyalar asosida xalqaro aeroportlarda ibodat amallarini bajarish uchun zarur sharoitlar yaratildi. Malayziyaning MS 2610: 2015-yilda Muslim friendly hospitality services requirements standarti bo'yicha mamlakatimizda – O'zDSt:2018 Turizm xizmatlari, musulmon mehmondo'stligi, talablar standarti loyihasi ishlab chiqildi. Ziyorat turizmi sohasidagi eng muhim voqealardan biri yurtimizda ilk bor — halol standarti joriy etildi. 2019-yilda O'zbekistonning xalqaro ziyorat turizmi reytingi "Global Muslim Travel Index" dagi mavqeyi 10 ta punktga ko'tarilib, mamlakatimiz 22 o'rinni egalladi. Shuningdek, mamlakatimiz Turizm xavfsizligi darajasi va bag'rikenglik ko'rsatkichi bo'yicha Islom Hamkorlik Tashkilotiga a'zo mamlakatlari o'rtasida birinchi o'ntalikka kirdi [1].

Xulosa. Xulosa o'rni shuni aytish kerakki, O'zbekiston Respublikasi islom olamida o'z tarixi, madaniyati, muqaddas qadamjolari bilan yuqori mavqega ega. Shuningdek, musulmon turizm bozori yildan yilga kengayib bormoqda va umumiy turizmning muhim segmentiga aylanmoqda. Shuning uchun yurtimizdagi barcha muqaddas qadamjolarini tarixini o'rganish ularni asrab-avaylash va ziyorat turizmi infratuzilmasini rivojlantirish, potensial ziyoratchilar haqida ma'lumotlar bazasini shakllantirish hamda ziyoratchilar uchun qulay va zamonaviy sharoitlarni yaratish lozim.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Mirziyoyev Sh. M. Inson qadri, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlar uchun [Matn] – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2022. – B. 200-201.
2. Islom tafakkuri ilmiy-ma'rifiy, diniy-madaniy, axborot nashri O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi nashriyot-matbaa birlashmasi – Toshkent, 2021.
3. Tarixi Mullozoda dar zikri mazoroti Buxoro. – Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi "Fan" nashriyoti, 2019. – B. 13.
4. Tastanbekov M.M., Dinashva L.S., Orazkhan N.O., Ospanova A. Pilgrimage Of Turkestan Muslims After joining To Russia // 2nd Cyprus International Conference on Educational Research, (CY-ICER 2013). Procedia - Social and Behavioral Sciences 89. – 2013. – Pp. 667-675.
5. <http://uzbekistan-geneva.ch/ziyorat-turizmi-jadal-rivojlanadi.html>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).